

Sakset fra **Sandefjords Blads** julenummer **Julen 1951**.

Skrevet av Vilhelm Møller. Tidligere lærer ved Den høyere skole i Sandefjord, og lokal historiker.

Til fjerne farvann med M/S «Slemmestad»

Gjennom fire år fulgte skoleungdom i Sandefjord sitt adopsjonsskip fra havn til havn jorden rundt

Hvis De noen gang skulle komme inn på Den høyere skole i Sandefjord, så kan det hende at de får øye på bildet av en stor båt ved kai.

Det er riktignok, litt vanskelig å tyde kompanimerket men vi skal hjelpe Dem, og fortelle at båten tilhører A. F. Klaveness rederi, og dens navn var **SLEMMESTAD**.

SLEMMESTAD vil De kanskje si. Hva for en båt var det?

Og det kan De nok spørre. De vil forgjeves lete etter den i Sjøfartstidendes skipsliste. For **SLEMMESTAD** er ikke lenger blant de tusen norske skip som pløyer de syv hav. Etter en ærefull og hederskronet innsats i krig og fred sa den takk for seg i fjor, da den etter en voldsom brann gikk til bunns utenfor Amerikas vest-kyst.

Da vi i avisene leste om skipskatastrofen, kan det vel hende det var noen hundre skoleelever i byen vår som sendte sitt kjære adopsjonsskip en vemodig tanke og et taust farvel. For nå hadde vi gjennom fire år fulgt skip og mannskap fra havn til havn, og hatt mang en interessant time sammen, For brevene fra **SLEMMESTAD** gjorde ikke bare geografitimene til spennende og lærerike opplevelser, men de skapte på tusen miles avstand en levende kontakt mellom norske sjøfolk og norsk skoleungdom.

Kaptein Mohn Berge, SLEMMESTADs fører fra 1945-1949, fotografert om bord, sammen med sin frue

Etter krigen ble det visstnok på initiativ av Rederforbundet — etablert en institusjon som fikk navnet Adopsjonskontoret for skip. I styret sitter skipsreder Knut Ulstein Kloster, de tre for formenn i våre tre store lærerorganisasjoner, redaktør Eivind Thon i Sjøfartstidende, samt herr Magne Graff som er styrets sekretær, og som leder det daglige arbeide ved kontoret. Formålet er å skape kontakter mellom skip og skoler, fortrinnsvis ved brevveksling. Og enten De vil tro meg eller ei, så kan jeg fortelle at det i dag er flere hundre skoler som har adoptert like mange norske skip, og at det stadig går en jevn strøm av brev, postkort, fotos og souvenirs fra den store verden der ute hjem til skolestuer over hele landet, mens en like jevn strøm av klasseaviser og brever finner yeien om bord i norske skip i alle havner.

ETTER SLEMMESTADS BRANN

var Den høyere skole uten kontakt med noe skip, men i vår (1951) fikk vi tildelt en ny båt, nemlig Jahres kjempetanker **JANUS**. Skolens første sending til denne båten ble ekspedert rett før sommerferien og skolens elever hadde selvsagt gått inn for å lage noe ekstra morsomt og leseverdig når de nå skulle presentere seg for en ny båt. Postmappen vår fikk navnet **JANUSPOSTEN**, og den inneholdt masse rart i tekst og bilder. I november mottok vi på skolen den første postsending fra vårt nye adopsjonsskip, og dersom vår

post til **JANUS** kunne kalles mappen med det rare i, så kunne også posten fra **JANUS** til skolen kalles mappen med det rare i. Først i mappen lå et langt hyggelig brev fra kaptein Lampe, og deretter følger bilagene fra karene om bord, fikst og morsomt satt sammen av sjefredaktøren: telegrafisten. Blant annet har tømmermannen laget en skildring av flyturen fra Fornebu til Rotterdam, da han og telegrafisten skulle om bord i **JANUS**, som de nå var forhyrt med. Videre for vi lese om 17. mai om bord, illustrert med mange fotos, litt om turen til oljeplassen i den persiske bukt, intervju med pumpemannen, ukens portrett av en avholdt mann ombord osv.

Men nå vil vi ikke fortelle mer om **JANUSPOSTEN**, fordi vi gjerne vil gjemme dette til en annen gang. Dessuten har vi jo i overskriften fortalt at dette skal være en artikkel om **SLEMMESTAD**, og da kunne det vel snart være på tide å avslutte denne lange innledningen.

Hvis derfor min ærede leser i julen skulle få god tid til å lese, og dette stoffet interesserer Dem så får vi nå bli enige om å gjøre et tankesprett tre, fire år tilbake i tiden. For den videre orienterings skyld må jeg dertil fortelle at vi befinner oss midt ute i Stillehavet der **SLEMMESTAD** under en brennende sol stimer østover, på sin lange reise fra Mindanao på Filippinene til San Pedro i Kalifornia.

Og så gir vi ordet til føreren om bord,

KAPTEIN MOHN BERGE.

I et brev datert 4/7 1947 skriver han:

«Nå er vi altså på vei over Stillehavet igjen. Det er virkelig en deilig følelse å vite at man har så lang tid i fred og ro. I dag er det 17 dager siden vi gikk fra Mindanao, og vi har vel ikke mer enn 12-13 dager igjen dessverre. Det er utrolig hvor fort tiden går, men det kommer vel av at vi har mer enn nok å gjøre. Nå går det på livet løs med oppussing og maling, og vi synes det er sånn masse vi skulle ha gjort før vi kommer til San Pedro.

Varmen er forferdelig, Vi våkner om morgenen drivvåt av svette og kan vri alle køyklærne. Sitter man og skriver noe, renner svetten fra ansikt og armer ned på alle brev og papirer. Jeg misunner de karene her ombord som kan gå i bare shorts i denne solen.

De er så kaffebrune og fine over det hele at det er en lyst. Jeg har forsøkt kortere tider ad gangen, men blir bare så brent at det verker og svir mange dager etterpå. Og går man med en skjorte, er denne halvvt av svette om dagen, og så setter det inn med Prickle Heat....»

Det er mulig at min leser allerede med disse få ord har fått et inntrykk, av kaptein Mohn Berges brevkunst. Jeg har i dette øyeblikk liggende foran meg alle de brev han sendte til skolen vår, og jeg kan forsikre Dem om at det er en anelig bunke. Dersom det ble trykt i en bok, skulle jeg tro det ble som en ganske tykk roman.

Gjennom hans brev lærte vi å kjenne en trofast og staut norsk sjømann, en mann

som skrev til oss, Ikke fordi han elsket sine egne ord, men fordi han var glad i norsk skoleungdom, og fordi han, - uten å vite det selv, - hadde så meget å gi norsk skoleungdom. Og slik som han ovenfor har gitt et øyeblikksbilde fra en varm soldag i Stillehavet, slik kan han med få ord trylle fram en stemning fra Det indiske hav så vi rent føler sydvest-monsunen stryke oss om kinnet, eller han kan gi noen snap-shots fra Hong Kong, Tunis, Manila eller hva De vil, som overbevisende lærer oss at geografi ikke bare er et pensum som skolebarn må pugge, men bilder fra en pulserende og levende verden med mennesker av kjøtt og blod....

Men om kaptein Mohn Berg er glad i å skrive, så er han ikke mindre glad i å få brev fra skolen:

*«Vi har to brev å takke for siden sist, det ene fikk vi ombord i New York, det har nå også tatt en usedvanlig lang tid. Brevet var datert 29/9 1947, men vi fikk det ikke før midt i februar. Det var fra Ragnhild Oseberg i 2b, og vi moret oss kostelig over hennes beskrivelse av potetferien. Det andre brevet vi mottok, var fra 3b, og det fikk vi i Houston når vi lå der sist og lastet. Det var også et festlig brev, med beskrivelse av klassefester, elevråd og søndagsutflukter. Det får en til å lengte tilbake til skoletiden igjen, for det høres ut som om alt er på en annen måte nå enn da vi gikk på skolen. — Hadde **SLEMMESTAD** slumpet til å komme en tur til Sandefjord, tror jeg nok vi skulle fått i stand et festlig lag, ombord med hele skolens elever og personale, med dans på dekket, gjettekonkurranser og alt til faget henhørende.»*

16, juni 1947:

«Denne gang har vi masse brev å takke for, fikk alt i en stor bunke mens vi lå i Hong Kong. For å ta dem slik de ligger, var det fra Hans Henriksen, Anne Marie Haraldsen, Marit Rusletvedt, Ragna Solberg, Marit Skorge, Camilla Hotvedt, Eva Hansen, Frøydis Hole, Sølvi Monsen, som hadde en flott tegning på brevarket, så man enda mer lengter hjem til det herlige livet i Norges skjærgård, Vi takker også for brev fra Carsten Pettersen i 2a, samt Bodil og Gerd i 2a. Vi koset oss alle ved å lese om det daglige livet på skolen, skiturer, lekselesing og ellers alt som hender på skolen og i byen. Får bare håpe at mange ombord her nå blir inspirert til å sende dere en hilsen tilbake.»

Fra bunken tar vi også med dette:

«Hjertelig takk for alle de flotte kortene vi fikk fra 5e, og for det meget kostelige brev fra Øvrum. Alt gjorde stor lykke ombord, og jeg kjøpte straks en del kort og sendte med rundt til karene for at samtlige kunne sende en hilsen tilbake.»

«Denne gangen har vi mye å takke for, så hjertelig takk for alle de festlige tingene vi mottok. Det gjorde stor lykke over hele skuta. Først og fremst

Den kostelige julemappen

med hele klassens personalia, bilder, diktet til Slemmestad (som vi skal ramme inn og henge opp) og ellers de mange morsomme epistler og påfunn. Ideen med bilder og beskrivelse av alle elevene var ypperlig, og gjorde veldig lykke ombord. Skulle ikke dette få en hel del til å skrive tilbake til slike søte elever, så skjønner ikke jeg hva som skal få folk til å skrive. Så var det et innholdsrikt og hyggelig brev fra 3a, som jeg skal få en av de andre til å svare på. Brevene fra skolen slukes av alle ombord.»

Kaptein Mohn Berge er ikke av dem som klager over hjemlengsel. Men i hvert eneste brev kan en merke hans følelser for hjemlandet. For den som er gift og har barn hjemme i Norge, kan livet undertiden synes bittert og hensiktsløst, skriver han. Man gifter seg med en pike fordi man gjerne vil leve livet sammen med henne, og i stedet blir det slik som dette.

Og like ille er det jo for dem der hjemme. Men så er det jo som en stor opplevelse å komme hjem etter flere års fravær, og dette lever vi på når vi igjen tar ut. Alle sjøfolks drøm er å få seg et eget hjem og så forsøke å få seg noe å gjøre i land. Vi går i hvertfall og håper det.

Med mange sjøfolk er det slik at de har seilt ute i mange år, og så går de i en evig lengsel etter hjemlandet. Så kommer de hjem en dag, og de er hjemme noen måneder. Men så begynner de å lengte ut igjen. For sjøen har noe forlokkende ved seg som en ikke kan forklare.

Norge i hver havn

Men om det går mange år mellom hver gang en norsk skipskaptein kommer hjem, så har han likevel anledning til å møte et lite stykke Norge i hver havn så å si.

«Norge tok mot oss da vi kom inn her i den fremmede havn....»

Slik synger Nordahl Grieg. Og det hender sikkert for så mange sjømenn at de ser det norske flagget både «*på skipene forut og akter*» når de seiler inn på havnen i Singapore eller Sydney eller Port Said.

«Vi lå i San Pedro i tre dager» skriver Mohn Berge, «*samtidig med **CASTLEVILLE** som dere sikkert har sett i Sandefjord. Den tok seg flott ut, og det var stor mottakelse ombord, siden det var første tur den skulle gjøre i Klaveness Line. Den gikk ut kvelden før oss. Vi traff forresten sammen med den i Manila igjen, da kom den sørfra, hadde vært helt i Singapore og var på tilbaketur til Amerika.»*

I New Orleans ligger **SLEMMESTAD** inne samtidig med **STELLA POLARIS**, som går med turister til West India, og fra San Pedro går de ut 2 dager før Klaveness **FRANCISVILLE**. Vi har hatt forbindelse med den hver dag på tråden, skriver Mohn Berge, og i dag klokken 0600 passerte den oss i full fart like på siden av oss. Det var en flott

båt, og dere har vel sett den på Framnes da den ble bygd. Vi gjør jo bare 11 mil, mens **FRANCISVILLE** er oppe i 15 1/2 og 16. Men så får man i all rettferdighets navn huske at **SLEMMESTAD** er over 20 år gammel.

Ikke desto mindre hender det at Mohn Berge er veldig stolt av båten sin. En gang har de med seg noe last til Lissabon, hovedsakelig smøreolje og avispapir, samt 422 sekker post. Og så er kapteinen kry: «*Vi er så fine at vi fører postflagg også, det norske splittflagget.*»

I Casablanca kommer de en gang opp i et helt stim av norske båter, bl. a. 2 av Amerikalinjens, **VIVITA** i Wilhelmsens rederi o. a. Og landsmenn er det alltid hyggelig å treffe.

«*I Hong Kong var det ganske morsomt å treffe flyverne på den faste norske flyruten. De kommer gjerne en gang i uken, og bruker i alminnelighet 5 dager på turene til og fra Norge. Det er Braathens flyselskap som flyr denne ruten, med skymastere.*»

Nordmenn overalt

Ellers treffer han gjerne nordmenn i hver eneste by jorden rundt. I Amerika er det jo ikke så rart at man ser norske overalt, skriver han, men det samme er som regel tilfelle i Nord- og Vest-Afrika, over hele Europa, i Kina, Japan, på Filippinene. I alle de større byer er det norske kolonier med norsk samfunn. Og i de norske sjømannskirkene finner en alltid et stykke Norge. I Filadelfia er han til stede ved en høytidelighet i sjømannskirken der Gravdal og Herschel ble dekorert med St. Olavsordenen, riddere av 1. klasse, for sin store innsats under krigen. Fra Tsingtao i Kina skriver han engang:

«*Neste stopp skal vi ha i Shanghai, og der får vi 8 dager. Det skal bli hyggelig, for der har jeg en bror som jeg ikke har sett på 17 år. Han er ingeniør, men for tiden er det lite å gjøre i Shanghai. Pengesystemet er helt i floke, den offisielle kurs på Shanghai dollaren er nå 12 000 på en amerikansk dollar. Før krigen var det noe over en krone på en Shanghai dollar. Kina er helt bankerott.*»

I Karthago

Som så mange andre norske sjøfolk er kaptein Mohn Berge meget kulturelt interessert. Flere ganger har han ønsket å få se ruinene av det gamle Kartago, og i 1949 lyktes det:

«*Denne gangen fikk jeg endelig anledning til å ta en rundtur til de gamle ruinene av Carthago. Bilte med agenten opp mandag formiddag og vandret rundt der noen timer.*

Hele grunnen der ute er simpelthen bare ruiner. Hvor man enn graver for å bygge hus eller vei, støter man på de gamle ruinene, og stener herfra har i hundrevis av år vært brukt til byggearbeider rundt hele distriktet. — Araberne drev i lange tider en

innbringende forretning ved å selge marmorblokker og søyler til paven i Rom, som brukte dem til bygging av kirker og palasser i Italia. Så denne gamle marmoren som opprinnelig kom fra Sicilia til Carthago, vandret sin vei tilbake til Italia igjen.»

Mohn Berge gir en lang beskrivelse av sine inntrykk i Kartagos ruiner. Han forteller om utgravningen av et fantastisk damp- og badstabad, med søyler og murhvelvinger, grotter og rom og åpne plasser. Han forteller om flotte skulpturer, om kartagernes gode sement som man i dag ikke greier å lage maken til, om amfiteatret og kristne martyrs kapell.

Det er ikke vanskelig å skjønne at de gamle oldtidsruiner har gjort inntrykk på vår kjære kaptein. Men når det gjelder et av den moderne verdens vidundere,

Empire State Building,

er han noe reservert:

«Imponerende var den jo, men hovedsakelig bare på grunn av den lange elevatorturen opp, og den glimrende utsikten fra toppen. En annen meget kjent bygning er Rockefeller Center, eller Radio City, mer et kompleks av bygninger. Her er kringkastingstudios, radiostasjon, foredragssaler, etc. og også verdens største og fineste kino, Music Hall, med en ballett og et orkester som intet annet kan måle seg med synes jeg. Men Carnegie Hall, et av de mest kjente konsertteatre i New York, var nærmest litt av en skuffelse. Ikke på langt nær som jeg hadde ventet.»

Og mens vi er inne på temaet kino, tar vi også med disse bemerkninger fra hans inntrykk i Caripito, innenfor Trinidad: «Jeg var på kino en kveld, men det vi så var bare sprøyt. «You got to stay happy» tror jeg den hette, med Joan Fontain i hovedrollen.» Ellers forstår vi av dette brevet at kapteinen ikke er i særlig godlag, for **SLEMMESTAD** er chartret i bauxit-fart på Syd-Amerika, nærmere bestemt Guiana. Og det har fått nesten hele mannskapet til å mønstre av. Lossing og lasting av bauxit, det fine støvet som vi lager aluminium av, er en påkjønning for skip og mannskap.

«Livet går ellers sin jevne gang ombord, uten store begivenheter av noen art», skriver Mohn Berge, *«derfor blir det ikke mer denne gang.»* For en norsk sjømann som i årevis har fartet om på alle hav, er opplevelsene og hendingene kanskje ikke å regne for store begivenheter. Men for elever og lærere på skolen er hans brev blitt levende og fargerike bilder fra en stor og underlig verden. For ingen geografibok har gitt oss stemningen fra «De tusen øyers» mylder av koralløyer som han har gjort det i sine brev, eller fått oss til virkelig å føle den intense heten på turen opp det kvelende Røde Hav.

Og med dette legger vi kaptein Monn Berges digre brevpakke vekk for denne gang. Vi kunne vel også nevnt noen ord om de hundre prospektkort han fikk tid til å sende oss, frimerkene, avisene, bøkene, bauxit-støvet, de mange engelske *Seiling Directions* - for også det tjener til å utfylle bildet av ham.

Han gikk fra **SLEMMESTAD** noen måneder før båten sank. I det siste brevet til skolen gleder han seg til en ferie hjemme i Norge. - Nå er han vel for lengst ute igjen, på en ny båt. Og om han et eller annet sted i verden skulle komme over dette julenummeret og få lese denne artikkelen, så vil vi håpe han tar det som en vennlig hilsen fra den skolen han ble så glad i.